

PÓŁNOC W STOSUNKACH MIĘDZYNARODOWYCH

Spis treści

Wprowadzenie	7
CZEŚĆ I	11
Ryszard M. Czarny	
<i>Energia – ochrona środowiska – klimat. Kierunki działań państw regionu nordyckiego</i>	13
Beata Rogowska	
<i>Wizja państwa w ujęciu Gunarra Myrdala</i>	49
Tomasz Pawłuszko	
<i>Tradycja analityczna nordyckich badań nad pokojem</i>	81
Magdalena Tomala	
<i>Polityka zagraniczna Polski wobec Szwecji w okresie rządów Donalda Tuska (2007–2013) oraz prezydentury Bronisława Komorowskiego (2010–2013)</i>	97
Sylvia Arasiewicz-Dulnik	
<i>Funkcjonowanie samorządu terytorialnego w wybranych krajach nordyckich na tle samorządu terytorialnego w Polsce</i>	111
CZEŚĆ II	133
Joanna Grzela	
<i>Rola i miejsce Arktyki w polityce zagranicznej Polski</i>	135
Magdalena Tomala	
<i>Rola Grenlandii w stosunkach międzynarodowych</i>	171
Michał Łuszczuk	
<i>Państwa wschodnioazjatyckie w Arktyce: między polityką a gospodarką</i>	193
Joanna Grzela	
<i>Polityka Japonii wobec Arktyki</i>	207

Rola Grenlandii w stosunkach międzynarodowych

Magdalena Tomala

Wprowadzenie

Skutki globalnego ocieplenia w Arktyce¹ sprawiają, że w ostatnim czasie rośnie zainteresowanie tym obszarem ze strony wielu państw i organizacji międzynarodowych². Źródłem uwagi podmiotów stosunków międzynarodowych są korzyści gospodarcze, wynikające z eksploatacji zasobów naturalnych, przede wszystkim ropy naftowej i metali ziem rzadkich, dotąd niewydobywanych, ze względu na trudne warunki klimatyczne³. Oczekiwaniom zainteresowanych państw oraz korporacji towarzyszy jednak strach związany z możliwością wybuchu konfliktu i odejścia od pokojowego charakteru współpracy międzynarodowej w Arktyce. Rośnie też obawa o stan środowiska wobec braku lodu, który może uruchomić procesy prowadzące do nieodwracalnych zmian ekologicznych. Utrudnią one przetrwanie arktycznej fauny, w tym niedźwiedziom polarnym, fokom, morsom i licznym gatunkom ptaków gniazdujących w Arktyce. Dotkną także setek tysięcy rdzennych mieszkańców tych ziem.

Można postawić hipotezę, że obszar Arktyki dotyczy jednego z najbardziej newralgicznych obszarów naszego globu, gdzie wskazane uwarunkowania mogą złożyć się na wyjątkową kombinację szans i współczesnych zagrożeń dla bezpieczeństwa regionu. W tym kontekście interesujące jest położenie geopolityczne Grenlandii, która dotąd pozostająca na marginesie stosunków międzynarodowych, staje się dziś kluczowym graczem w układzie globalnym. Dochodzi tu do ścierania się interesów znaczących potęg światowych, takich między innymi jak: Chiny, Rosja, Dania czy Unia Europejska. Celem „tej rozgrywki” są z jednej strony złoza

---

¹ B. Maxwell, *Arctic Climate: Potential for Change under Global Warming*, R.L. Jefferies, J.F. Reynolds, G.R. Shaver, J. Svoboda, (ed.) *Arctic Ecosystems in a Changing Climate. An Ecophysiological Perspective*, Academic Press, California, s. 23-26.

² A. Neumann, *European Interests as regards Resource Exploitation in the Arctic: How Sustainable are European Efforts in this regard?* “The Yearbook of Polar Law” IV., 2012, s. 619-645. Zob. także: T.C. Wright, *China’s New Arctic Strategem: A Strategic Buyer’s Approach to the Arctic*, “Journal of Military and Strategic Studies” 2013, Vol. 15 Issue 1, s. 1-30.

³ S.H. Hansen, L.C. Pedersen, K.D. Vilsgaard, I.E. Nielsen, S.F. Hansen, *Environmental and Ethical Aspects of Sustainable Mining in Greenland*, “Journal of Earth Science and Engineering” No 3 (2013), s. 213-224.

surowcowe „Zielonej Wyspy”, a z drugiej – kwestie ekologiczne, sprawy suwerenności rdzennej ludności czy też rozwoju gospodarczego.

Tocząca się obecnie dyplomatyczna i polityczna gra o podział wpływów na Dalekiej Północy jest więc pod pewnymi względami ważna z punktu widzenia samej Grenlandii. Wynika to między innymi z faktu, że wspólnota międzynarodowa coraz częściej wykazuje gotowość do zaakceptowania sytuacji, w której inne podmioty niż państwa mogą otrzymać zdolność do czynności prawnych, w tym do zawierania umów, podpisywania traktatów czy choćby zabierania głosu na arenie międzynarodowej. Celem niniejszego artykułu jest analiza sytuacji międzynarodowej w regionie, w kontekście ustawy z 12 czerwca 2009 r., zgodnie z którą uprawniono rząd Grenlandii do negocjowania i zawierania umów międzynarodowych z krajami trzecimi i organizacjami międzynarodowymi. Jaką rolę odegra Grenlandia w układzie geopolitycznym, gdzie ścierają się interesy Chin, Danii i Unii Europejskiej? W artykule zobrazowany zostanie styk interesów tych trzech podmiotów, który wydaje się bardzo interesujący z punktu widzenia stosunków międzynarodowych. Każdy z nich ma swoje cele w Grenlandii i na pozór wydają się one ze sobą sprzeczne. Można zatem prognozować, że Grenlandia rozważając szanse i zagrożenia uzyskania suwerenności, będzie musiała opowiedzieć się po jednej ze stron. Ale czy musi to robić? Pytania te pozostają na razie bez odpowiedzi, w niniejszej pracy zostaną zaprezentowane argumenty stron konfliktu. Ważne jest bowiem zrozumienie wzajemnych relacji między Grenlandią, jej terytorium zwierzchnim – Danią, Unią Europejską oraz Chinami.

1. Koncepcja ról międzynarodowych a status Grenlandii

W ujęciu W. Kosteckiego polityka zagraniczna to „proces formułowania i realizacji interesów narodowo-państwowych w stosunku do innych państw i uczestników systemu międzynarodowego”⁴. Definicja ta wskazuje, że naród Grenlandii – niemający statusu suwerennego państwa, może występować w stosunkach międzynarodowych jako podmiot realizujący swoje własne interesy. Czy może również pełnić role międzynarodowe? Jak wskazuje J. Kukułka i R. Zięba, prowadząc politykę zagraniczną, państwo realizuje wiele ról międzynarodowych, mających charakter celowych oddziaływań państwa na środowisko międzynarodowe, co w perspektywie pozwala na określenie zależności między jego deklaracjami politycznymi a rzeczywistymi działaniami, ukierunkowanymi na realizację

---

⁴ W. Kostecki, *Polityka zagraniczna. Teoretyczne podstawy badań*, Warszawa 1988, za: *Zarys współczesnych stosunków międzynarodowych*, red. E. Cziomer, L. Zyblikiewicz, Warszawa–Kraków 2000, s. 106.

tych zamierzeń⁵. Według M. Bieleckiej pod pojęciem „roli międzynarodowej państwa rozumieć można (...) zorganizowany i celowy system oddziaływań państwa na innych uczestników stosunków międzynarodowych, będący funkcją jego subiektywnej oceny i wpływu środowiska zewnętrznego”. Choć autorka wskazuje w tym miejscu, że definicja odnosi się do ról międzynarodowych państwa, a nie np. do narodu lub innego podmiotu, to w innym miejscu podkreśla, że „Pojęcie roli międzynarodowej (...) nie utożsamia się zwykle z zachowaniem poszczególnych jednostek, a raczej z polityką zewnętrzną państwa. Działanie w ramach większego, poliarchicznego systemu międzynarodowego sprawia, że role formułowane na użytek mają specyficzny charakter wynikający ze specyfiki tego systemu. Dotyczy to zwłaszcza jego uczestników. W tym przypadku są to głównie państwa. Oczywiście występują tu też inni uczestnicy stosunków międzynarodowych, tacy jak: organizacje międzynarodowe, korporacje transnarodowe czy grupy interesu, którzy odgrywają szereg ról międzynarodowych”⁶.

Na pozapaństwowe podmioty zwraca uwagę J. Zając⁷ oraz P. Bartosiewicz. Ten drugi uważa, że „zarówno państwa, jak i organizacje międzynarodowe, jako główne elementy konstytuujące globalną przestrzeń geopolityczną, odgrywają w tej trójwymiarowej rozciągłości określone role międzynarodowe”⁸.

Poruszając to zagadnienie większość politologów ma na myśli role międzynarodowe państw, a nie innych uczestników, którzy traktowani są w sposób drugorzędny. P. Bartosiewicz wskazuje jednak, że paradoksalnie rola uczestników drugorzędnych (w tym analizowanego narodu Grenlandii) może być w rzeczywistości zdecydowanie większa niż zwykle się to wydawać przeciętnym obserwatorom życia międzynarodowego. Autor powołuje się na stworzoną w latach 70. XX w. teorię dekliningu, zgodnie z którą „państwo, jako podstawowy uczestnik stosunków międzynarodowych, przestaje odgrywać dominującą rolę we współczesnym świecie. Jego miejsce zajmują organizacje międzynarodowe, które pętają państwa sieciami różnorodnych powiązań niczym liliputy Guliwera z powieści Jonathana Swifta”⁹.

Przywołane wcześniej definicje pozwalają przyjąć, że naród Grenlandii może odgrywać role międzynarodowe mimo braku państwowości oraz pełnej suwerenności. W niniejszej pracy podjęto próbę odpowiedzi na pytanie, jakie role w sto-

---

⁵ J. Kukułka, R. Zięba, *Ewolucja międzynarodowej roli Polski odrodzonej*, „Studia Nauk Politycznych”, 1981 nr 4, s. 80-81; za M. Bielecka, *Role międzynarodowe państwa*, w: R. Zięba (red.), *Wstęp do teorii polityki zagranicznej państwa*, Toruń 2004, s. 177.

⁶ Ibidem.

⁷ J. Zając, *Role międzynarodowe państwa średniego – aspekty teoretyczne*, „Krakowskie Studia Międzynarodowe” nr 4 2013, s. 15.

⁸ P. Bartosiewicz, *Zagadnienie ról międzynarodowych państw internacjologii*, „Polityka i Społeczeństwo” nr 4 2007, s. 7.

⁹ Ibidem.

sunkach międzynarodowych pełni Grenlandia oraz jaka jest skuteczność jej oddziaływania na inne państwa.

2. Determinanty ról międzynarodowych Grenlandii

Na kształt ról międzynarodowych podmiotu międzynarodowego składa się kompleks czynników wewnętrznych i międzynarodowych, nazywanych uwarunkowaniami czy determinantami. W literaturze istnieje wiele typologii czynników warunkujących politykę zagraniczną.

Próbując odpowiedzieć na pytanie o role, jakie może pełnić Grenlandia, niezwykle ważna w tym przypadku jest analiza pozycji tego podmiotu w systemie stosunków i ról międzynarodowych. Pod pojęciem pozycji należy rozumieć status międzynarodowy, który określa rangę państwa w tym systemie. Definicja pozycji państwa wiąże się z pojęciem siły, inaczej potencjału państwa oraz możliwościami jego oddziaływania na środowisko. Pozycja, jaką może zajmować podmiot w stosunkach międzynarodowych zależy od wielu czynników natury obiektywnej i subiektywnej. Są to czynniki ekonomiczne, polityczne, geograficzne, kulturowe czy też subiektywne, wynikające z oceny innych uczestników stosunków międzynarodowych lub własnego wizerunku.

Pozycja geograficzna

Coraz częściej badacze zwracają uwagę na znaczenie czynnika geograficznego dla jego polityki zagranicznej. Grenlandia zajmuje powierzchnię 2 175 600 km², z czego jednak 1 833 900 to ziemia pokryta wiecznym lodem, a jedynie 150 000 km² może uchodzić za obszar zamieszkały. Jest to kraj o zimnym klimacie. Średnia roczna temperatura powietrza w środkowej części wyspy wynosi 30°C, zimą spada nawet poniżej -50°C. Wybrzeże Grenlandii, szczególnie w południowej części, odznacza się łagodniejszymi temperaturami. Przez większą część roku średnia temperatura to 0°C i więcej, niekiedy nawet powyżej 10°C. Grenlandię zamieszkuje ok. 56 tys. mieszkańców. Stolicą kraju jest Godthab (Nuuk). Języki używane na wyspie to grenlandzki, duński oraz angielski (w większych miastach). W języku grenlandzkim można wyróżnić aż cztery dialekty: południowy, wschodni, zachodni (uznawany za oficjalny, którego dzieci uczą się w szkołach) oraz tzw. Thule¹⁰.

---

¹⁰ Zob. <http://www.greenland.com/en/about-greenland/kultur-sjael/sprog.aspx> (dostęp: 15.03.2014)

Na tym właśnie obszarze mieszka ponad 80% całkowitej liczby ludności. Oprócz Grenlandczyków są to także Eskimosi, Duńczycy (w większości napływowi oraz ludność mieszana). Najpowszechniejszą religią jest luteranizm¹¹.

Status polityczny

Znaczącym czynnikiem dla pozycji Grenlandii w świecie jest jej status polityczny. Od XVIII w. Grenlandia pozostaje pod zwierzchnictwem Danii, która w 1921 r. ogłosiła swoje prawa do tego terytorium, a w 1924 r. przyznała Grenlandii status kolonii. Po II wojnie światowej społeczeństwo grenlandzkie opowiedziało się za integracją z Danią, zyskując 2 mandaty w parlamencie krajowym. Jednak kroki Danii w kierunku integracji z ówczesną EWG nie spotkały się z akceptacją społeczeństwa wyspy. Przynależność do Wspólnot Europejskich budziła niezadowolone mieszkanców terytorium zależnego, które z tytułu położenia geograficznego pozostawało związane handlem z Kanadą i Stanami Zjednoczonymi. Innym powodem niechęci Grenlandczyków do struktur europejskich były niekorzystne regulacje w ramach wspólnotowej polityki rybołówstwa.

Kwestie te przyczyniły się do nasilenia dążeń niepodległościowych, a w efekcie do uzyskania przez Grenlandię szerokiej autonomii wewnętrznej. Dzięki podjętym działaniom przez społeczność grenlandzką, mogła ona podejmować samodzielne decyzje w zakresie polityki wewnętrznej i spraw gospodarczych. 29 listopada 1978 r. została uchwalona ustawa, którą w referendum zaakceptowało 70% społeczeństwa Grenlandii. Weszła w życie 1 maja 1979 r., określając na długie lata status Zielonej Wyspy (*Green-land*) jako terytorium autonomicznego. Zgodnie z tym dokumentem mieszkańcy terytorium autonomicznego stanowią wyodrębnioną wspólnotę w strukturze państwa duńskiego. Grenlandia uzyskała uprawnienia do samodzielnego regulowania spraw związanych z organizacją funkcjonowania organów władzy lokalnej, podatków bezpośrednich i pośrednich, kościoła państwowego, innych związków wyznaniowych, rolnictwa, hodowli reniferów, łowiectwa, rybołówstwa, ochrony zabytków, planowania przestrzennego, podejmowania i prowadzenia działalności, ubezpieczeń społecznych, rynku pracy, kultury i edukacji, handlu, służby zdrowia, administracji budynków i lokali, wynajmu nieruchomości, ochrony środowiska naturalnego. 21 czerwca 2009 r. Grenlandia uzyskała prawo do własnych źródeł energii, tym samym zyskując więcej autonomii.

Czynniki ekonomiczne

Surowy klimat panujący na Grenlandii nie sprzyja rozwojowi gospodarczemu. Dlatego fundamentem grenlandzkiej ekonomii, a tym samym sposobem na życie

---

¹¹ 2013 *Statistical Yearbook*, w: <http://www.stat.gl/dialog/main.asp?lang=en&version=&sc=SA> (dostęp: 20.03.2014).

było przez stulecia rybołówstwo oraz łowiectwo. Podstawą ich bytu były polowania, głównie na ssaki morskie, takie jak: foki, narwale, morsy, wieloryby i niedźwiedzie polarne. Polowano też na inne arktyczne zwierzęta (w zależności od ich występowania), jak renifery, woły piżmowe, lisy polarne, zające i ptaki. Łowiono ryby, używając prostych przynęt i ościeni.

Rybołówstwo, które zastąpiło tradycyjne myślistwo, również dziś jest podstawą gospodarki. Głównym produktem (także eksportowym) są krewetki – łowi się ich ok. 60 tys. ton rocznie, a dalej kraby, halibuty i dorsze¹².

Dodatkowy dochód państwu przynosi sprzedaż koncesji połowowych i towarów luksusowych, jak odzież z foczej skóry (rząd Grenlandii walczy o zniesienie zakazu importu tych produktów przez inne kraje). Grenlandia ma trochę minerałów (złoto, diamenty, ropa), których wydobycie jest jednak dość kosztowne.

Należy jednak pamiętać, że tradycji łowieckiej oraz rybackiej zagraża ocieplenie klimatu oraz naciski organizacji międzynarodowych, które walczą o ochronę środowiska i zachowanie różnorodności gatunkowej¹³. Podejmowane na arenie międzynarodowej działania w tej materii (*Global Arctic Programme*, 2012¹⁴) oraz uzależnienie od dotacji Danii skłaniają władze Grenlandii do zmian na wyspie. Działania rządu Grenlandii skierowane są na wprowadzanie limitów, które pozwolą przetrwać najbardziej zagrożonym gatunkom w jego naturalnym środowisku a z drugiej strony zachować tradycyjny model gospodarstw domowych.

Gospodarka oparta na rybołówstwie zdecydowanie nie jest konkurencyjna na arenie międzynarodowej, a głównym problemem jest ujemny bilans w handlu zagranicznym. Stąd na dzień dzisiejszy gospodarka grenlandzka nie jest sobie w stanie poradzić bez dotacji duńskich. Pokrywają one co najmniej połowę wydatków

---

¹² Greenland in Figures, w: <http://www.stat.gl/publ/en/GF/2013/pdf/Greenland%20in%20Figures%202013.pdf>, s. 13.

¹³ Środowisko Grenlandii należy do nielicznych terenów najmniej przekształconych przez człowieka. Terytorium wyspy stanowią unikalne w skali globalnej ekosystemy, oparte na kruchej równowadze, której zniszczenie mogłoby mieć istotne skutki dla całej Ziemi. Klimat wyspy jest kluczowym elementem globalnego systemu klimatycznego, elementem bez którego osiągnięcie zrównoważonego wykorzystania zasobów naturalnych nie jest możliwe. Postępowanie zmian klimatu może spowodować zmiany w środowisku oraz we wszystkich jego elementach, może zmienić bezpowrotnie świat żyjących tam ludzi, zob. *Zmiany klimatu a tereny podbiegunowe*, w: http://www.wwf.pl/co_robimy/klimat_glowna/zmiany_klimatu/zmiany_klimatu_a_tereny_podbiegunowe/.

¹⁴Zob.: http://assets.worldwildlife.org/publications/399/files/original/Global_Arctic_Programme_fact_sheet.pdf?1345754259.

rzędu autonomii¹⁵. Duża część dotacji nigdy nie opuszcza Danii, pokrywając koszty grenlandzkiego importu.

Nadzieje na dochody wiążą się z przydzielaniem zagranicznym inwestorom koncesji wydobywczych. Większość istniejących na wyspie kopalni zamknięto, dopiero planuje się rozpoczęcie wydobycia diamentów. Grenlandia liczy na korzyści z eksploatacji surowców mineralnych, którą zapewnić jej mają podziemne bogactwa, w tym wielkie złoża rudy żelaza, uranu oraz – tak pożądaných na całym świecie – metali ziem rzadkich. Poszukuje sposobów na rozwinięcie swojego sektora surowcowego i przyciągnięcie zagranicznych inwestorów – jak dotąd bez znaczących sukcesów w tej dziedzinie.

Podsumowując, można wskazać, że rola międzynarodowa Grenlandii jest funkcją środowiska wewnętrznego i środowiska międzynarodowego. Przesłankami roli międzynarodowej są wewnętrzne i zewnętrzne wyznaczniki polityki zagranicznej Grenlandii.

Do jej mocnych stron możemy zaliczyć:

- znaczącą powierzchnię,
- geostrategiczne położenie między Ameryką a Europą,
- długą linię brzegową,
- znaczące tereny połowowe,
- potencjalne tereny wydobywcze
- drogi transportu międzynarodowego,
- rzadkie zasoby naturalne (niezbędne do produkcji zaawansowanych technologii) będące celem wielu państw, organizacji międzynarodowych, w tym mocarstw gospodarczych,
- zasoby energetyczne, strategiczne dla wielu mocarstw światowych.

Do słabych stron należą:

- niekonkurencyjna gospodarka,
- brak suwerenności,
- zależność finansowa od Danii.

Należy również wskazać na szanse oraz ograniczenia funkcjonowania Grenlandii w systemie międzynarodowym. Jej status przez lata uzależniony był od warunków klimatycznych. Zimny, niesprzyjający klimat sprawiał, że Grenlandia pozostawała na uboczu polityki światowej. Współcześnie następują zmiany w tym obszarze, a globalne ocieplenie odsłania jej potencjalne bogactwa. Pojawia się tym

---

¹⁵ Zgodnie z nowymi przepisami podział zysków z wydobycia surowców wygląda tak, że Dania przekazuje Grenlandii dotacje w wysokości około 3,2 mld koron duńskich (1,9 mld zł) rocznie co stanowi to około 60 proc. budżetu wyspy. Teraz lokalne władze zatrzymają 75 tys. koron (45 tys. zł) zysków, a reszta będzie dzielona po połowie, dopóki Danii nie zostanie zrekompensowana całość dotacji. Zob.: *Autonomia dla Grenlandii*, 21.06.2009, w: <http://www.rp.pl/artykul/323286.html>.

samym szansą na wykorzystanie zasobów naturalnych, w tym metali ziem rzadkich oraz surowców energetycznych, które stanowią strategiczne znaczenie dla podmiotów stosunków międzynarodowych.

3. Role Grenlandii w stosunkach międzynarodowych

Istnieje wiele sposobów klasyfikacji ról międzynarodowych. Wyróżnić można dwa podejścia do omawianego tematu. Pierwsze, nazywane teoretycznym, opiera wyniki na metodach dedukcyjnych. Drugie z kolei – empiryczne, opiera wyniki na badaniu częstotliwości występowania konkretnych ról państwa. W zależności od nacisków zewnętrznych czy też własnych intencji – Grenlandia może pełnić cały szereg ról międzynarodowych. Kryteria klasyfikacji są przy tym dość szerokie.

Grenlandia na drodze do budowy własnego potencjału

Jedną z najbardziej rozbudowanych klasyfikacji przedstawił K. Holsti, wyodrębniając aż 17 głównych typów ról międzynarodowych¹⁶. Biorąc pod uwagę dążenia Grenlandii do uzyskania niezależności oraz suwerenności, można przypisać jej rolę budowniczego własnego potencjału. Za takim podejściem kryje się deklarowane przez rząd Grenlandii stanowisko wobec jej polityki poszerzania suwerennych praw.

Niewątpliwie za niepodległością Grenlandii przemawia fakt, że społeczeństwo zamieszkujące te tereny – Inuici – posiadają odrębną tożsamość, własny język i kulturę. Samo położenie wyspy wskazuje bardziej na kierunek Ameryki Północnej niż na Europę. Analizując z kolei kwestie gospodarcze, warto wskazać na argumenty zwolenników suwerenności, którzy uważają, że subsydia duńskie doprowadzają jedynie do bierności i podległości wobec metropolii. Zakończenie tej zależności Grenlandia upatruje w oczekiwanych zyskach związanych z wydobywaniem złóż mineralnych¹⁷.

W Grenlandii toczy się obecnie dyskusja wokół zagadnień, jak zbudować własny potencjał wykorzystując posiadane zasoby surowcowe. W 2009 r. ludność wykonała kolejny krok na drodze do uzyskania suwerenności kosztem zamrożenia duńskich dotacji, które co roku tracą na wartości. Od tego czasu poszukuje rozwiązań, aby być samowystarczalną.

---

¹⁶ K. J. Holsti, *National Role Conceptions in the Study of Foreign Policy*, w: S. Walker (ed.), *Role Theory and Foreign Policy Analysis*, Durham 1987, s. 28.

¹⁷ M. V. Rasmussen, *Greenland Geopolitics: Globalisation and Geopolitics in the North*. Copenhagen, 18-25, w: http://nyheder.ku.dk/groenlands-naturressourcer/rapportogbaggrundspapir/Greenland_Geopolitics_Globalisation_and_Geopolitics_in_the_New_Nor_rth.pdf.

Wiadomo, że w najbliższej przyszłości Grenlandia nie ogłosi niepodległości, gdyż samo przejście do pełnej autonomii zajęło jej 30 lat. Przed referendum przeprowadzonym w 2009 r. ówczesny premier Grenlandii, Hans Enoksen, mówił, że jego rząd jako cel stawia sobie wprowadzenie pełnej niezależności do 2021 r., ale minister spraw zagranicznych rządu Kuupika Kleista – Per Berthelsen już tak optymistycznie nie reagował na kwestię niepodległości, wskazując okres przynajmniej 20–30 lat¹⁸.

Również grenlandzki deputowany Palle Christstensen z Demokratów (ugrupowania sceptycznego wobec idei niezależności wyspy) twierdził, że „nie poradzimy sobie bez duńskich dotacji, więc nie możemy teraz z nich zrezygnować. Dopiero po zagospodarowaniu złóż powinniśmy myśleć o rozluźnieniu więzów z Kopenhagą”¹⁹.

W perspektywie kilkudziesięciu lat taka wizja wydaje się możliwa do wykonania. Kluczowe znaczenie przy budowie własnego potencjału będzie miała polityka surowcowa, będąca przedmiotem debaty w trakcie ostatnich wyborów. Ścierały się tu dwa podejścia. Wówczas urzędujący lewicowy Kuupik Kleist z partii Inuit Ataqatigiit był zwolennikiem inwestycji zagranicznych, a jego polityka była uważana za kontrowersyjną. Wprowadził system preferencji dla inwestycji o dużej skali, które w opinii społeczeństwa i opozycji dawały zbyt dużo przywilejów firmom, które zainwestowały na Grenlandii ponad 670 mln euro w projekty wydobywcze. „Nie możemy bazować wyłącznie na rybołówstwie. Musimy rozwijać sektor wydobywczy i przemysł” – mówił były premier tygodnikowi „Sermitsiaq”. Natomiast jego kontrkandydatka, Aleqa Hammond, ripostowała, że Grenlandia nie może bezkrytycznie pozwalać na eksploatację swoich zasobów naturalnych, lecz powinna zapewnić jak największe korzyści lokalnemu rządowi i mieszkańcom. Liderka partii Siumut domagała się wprowadzenia opłat wydobywczych i bardziej intratnych zasad wydawania koncesji. W rewanżu Kleist oskarżał opozycjonistów o podsycanie nastrojów nacjonalistycznych i dążenia separatystyczne.

O tym jak budować własny potencjał przesądziły wyniki wyborów, po których partia Aleqi Hammond zapowiedziała zmiany w polityce surowcowej dotychczasowego premiera. Wybrana w 2013 r. na premiera zapowiedziała, że chce zezwolić na eksploatację złóż uranu i innych rud, jeśli zawierają nie więcej niż 0,1% tlenu uranu. W zamian partia Siumut wymaga, aby firmy górnicze płaciły od razu za prawo eksploatacji złóż, podczas gdy partia dotychczasowego premiera Kleista zamierzała ściągać podatki dopiero wtedy, gdy firmy górnicze będą miały zyski.

Partia Inuit Ataqatigiit przegrała również dlatego, że pod koniec 2012 r. przegłosowała ustawę, która pozwalała zagranicznym inwestorom, aby płacili swoimi

---

¹⁸ K. Szwed, *Autonomie duńskie na drodze do uzyskania niepodległości*, „Ius et Administratio”, nr 2, s. 101.

¹⁹ *Pierwsze złoża ropy i gazu odkryte na Grenlandii podsycą nastroje separatystyczne w tym kraju*, „Forsal”, 04.03.2014.

robotnikom zgodnie z przepisami obowiązującymi w ich ojczyźnie. Oznaczało to zdecydowanie mniejsze zyski do budżetu grenlandzkiego, niż wynosi minimalna płaca na Grenlandii. Był to ukłon w stronę Chin, które zapowiedziały, że zainwestują 2,3 mld dol. w kopalnię, która będzie wysyłać do Chin 15 mln ton rudy żelaza rocznie. Do budowy tej kopalni zamierzano ściągnąć 2–3 tys. Chińczyków. Wizja masowego napływu cudzoziemców nie podobała się wielu Inuitom, którzy obawiali się, że zagraniczne firmy będą miały za dużo do powiedzenia²⁰.

Grenlandia – producentem surowcowym

Inną metodę badań nad rolami międzynarodowymi zastosował S. Walker²¹, który wychodząc od teoretycznej klasyfikacji ról, zastosował ją do reinterpretacji dokonanych wcześniej badań empirycznych. Wyodrębnił sześć ról międzynarodowych: konsumenta, producenta, wojownika, koncyliatora, prowokatora, hegemonia. Odnosząc się do zaproponowanej przez Walkera klasyfikacji, należy spojrzeć na Grenlandię w perspektywie czasowej, z uwzględnieniem zmian klimatycznych, jakie mają miejsce na świecie. Dziś jeszcze nie jest potęgą surowcową, ale ocieplenie klimatu może przyczynić się do zasadniczych zmian w tym regionie. To, co najcenniejsze na Grenlandii ukryte jest pod warstwą lodu pokrywającego ponad 80% jej powierzchni. Mówimy tu o takich zasobach, jak: ropa naftowa, gaz ziemny, rudy żelaza, aluminium, niklu, miedzi, metale szlachetne: złoto, platyna, a także rzadkie: tytan, wolfram, tantal, niob, a nawet uran. Jak wskazują media – to „prawdziwa tablica Mendelejewa”. Na ten skarb ma chrapkę cały świat, nie tylko państwa, jak: Chiny, państwa UE, Dania, USA, Kanada czy nawet Australia, ale też wielkie koncerny światowe. Jak powiedział minister spraw zagranicznych Grenlandii dla „China Daily”: „Nie jesteśmy potentatem surowcowym dziś. Jednak w przyszłości nim będziemy”²².

Ale nie tylko rzadkie metale budzą zainteresowanie podmiotów stosunków międzynarodowych. London Mining, firma powiązana ze stalowniami chińskimi, planuje tu kopalnię rud żelaza, o której wspomniano wcześniej. Wartość projektu szacowana jest na 2,35 mld dol. Koncern amerykański Alcoa na obszarze Grenlandii rozważa budowę huty aluminium, gdzie surowce dowożono by z Brazylii i Australii. Natomiast brytyjska Cairn Energy wydała w latach 2010–2011 aż 1,2 mld

---

²⁰ Zob.: *Grenlandia po wyborach otworzy złoża metali ziem rzadkich*, w: http://wyborcza.biz/biznes/1,101562,13556869,Grenlandia_po_wyborach_otworzy_zloza_metali_ziem_rzadkich.html#ixzz2vkReNrnE.

²¹ S. Walker, *descriptions of Foreign Policy Role Orientations*, In: *Role Theory and Foreign Policy Analysis*, Durham 1987.

²² Z. Ningzhu, *Bigger Chinese role sought in the Arctic*, w: http://news.xinhuanet.com/english/china/2014-02/18/c_133123759.htm

dolarów na poszukiwania ropy w pobliżu wyspy²³. Warto podkreślić, że koszty jakie do tej pory poniosła, nie przyniosły oczekiwanych rezultatów. Mimo to konkurencyjna kompania Seadrill (największa firma poszukiwawcza ropy w złożach podmorskich), nie zrażając się wynikami konkurencji, podpisała niedawno kontrakt na 1,18 mld dol. Potężne i ryzykowne inwestycje korporacji międzynarodowych na Grenlandii wynikają z jej potencjału. Eksperci z Wood Mackenzie szacują złoża na wyspie i w jej pobliżu na 20 mld baryłek, co stanowiłoby największe nieeksploatowane dziś pokłady ropy na świecie. Ich wartość wynosiłaby 2 biliony dolarów. O tym, że w przyszłości Grenlandia może stać się bazą surowcową dla gospodarek światowych, świadczy również liczba licencji eksploatacyjnych na Grenlandii, która wzrosła z 33 w 2005 r. do 75 w 2011. Łącznie szacuje się, że firmy geologiczne i wydobywcze wydały w 2010 r. 100 mln dolarów na poszukiwania minerałów, a naftowe jeszcze więcej na poszukiwania ropy.

Grenlandia między światowymi potęgami

Kierunek badań, zapoczątkowany przez wcześniej wspomnianego K. Holstiego, kontynuował zespół badaczy pod kierunkiem M. i Ch Hermanów. Na podstawie przeprowadzonej przez nich analizy wyodrębniono sześć orientacji ról w polityce zagranicznej: ekspansjonistyczną, aktywnie niezależną, nastawioną na wpływ, mediacyjną, oportunistyczną, rozwojową. Grenlandii można przypisać orientację oportunistyczną, którą charakteryzuje chęć do podejmowania działań korzystnych i wykorzystywania istniejących okoliczności. Podmiot nie jest tu zainteresowany odgrywaniem aktywnych ról w środowisku międzynarodowym, prowadzi politykę elastycznych posunięć, mającą na celu jak najlepsze wykorzystanie sytuacji. Przywódców reprezentujących tę orientację charakteryzuje złożoność procesu decyzyjnego, niewielki brak zaufania do innych państw, niezbyt duża wiara w możliwość kontrolowania wydarzeń, nieduża potrzeba dominacji i umacniania przyjaznych stosunków z innymi, a także niski poziom nacjonalizmu. Przywódcy tych państw mogą być dyskryminowani przez inne podmioty.

Potencjał surowcowy Grenlandii ma w tym przypadku decydujące znaczenie, ponieważ żaden kraj na świecie nie posiada wszystkich pierwiastków. Można stwierdzić, że kraje uprzemysłowione są dziś w naprawdę trudnej sytuacji. Na przykład baterie i akumulatory niklowe są podstawowym elementem telefonów komórkowych, laptopów i samochodów hybrydowych – potrzebują lantanu, jednego z 17 metali ziem rzadkich²⁴, które w Europie występują w śladowych ilościach. Obecnie na Starym Kontynencie brakuje aż 14 surowców krytycznych o zasadni-

---

²³ M. Nyvold, *Banner oil exploration year possible in 2013*, "Oil & Minerals" Issue 4, 6, 2012.

²⁴ Do metali ziem rzadkich należą: lantan, cer, prazeodym, neodym, promet, samar, europ, gadolin, terb, dysproz, holm, erb, tul, iterb, lutet, skand i itr.

czym znaczeniu dla przemysłu UE, są one również trudno dostępne na innych rynkach zagranicznych. Dlatego podobne dylematy i problemy mają wszystkie gospodarki światowe. Znajdują się one w wyjątkowo trudnym położeniu, ponieważ są zależne od importu wielu niezbędnych surowców, a 9 z nich jest właśnie w posiadaniu Grenlandii²⁵.

Grenlandia balansuje między różnymi aktorami, zainteresowanymi jej surowcami: Chinami, Danią, USA, Kanadą, Australią, Wielką Brytanią oraz Unią Europejską. Największym wyzwaniem dla narodu grenlandzkiego jest to – jak mówi Degeorges – „by nie stać się słabym graczem w rejonie Arktyki”²⁶. Jak wskazuje, chcąc mieć wszelkie prerogatywy, nie możesz mieć słabego państwa, bo konsekwencjami słabej polityki Grenlandii w Arktyce będzie zagrożenie dla jej bezpieczeństwa energetycznego. Chcąc osiągnąć niepodległość, Grenlandczycy muszą zbudować silne struktury państwowe i silną gospodarkę, niezależną od wpływów mocarstw światowych oraz korporacji międzynarodowych²⁷. Ważny jest przy tym właściwy dobór zasad, regulujących współpracę partnerów. Zainteresowanie Grenlandią jest duże, o czym świadczą liczne spotkania dyplomatyczne, prowadzone przez jej władzami.

Już w listopadzie 2011 r. Li Keqiang, ówczesny wicepremier Chin, spotkał się z Ove Karlem Berthelsenem, obejmującym wówczas stanowisko ministra przemysłu i zasobów naturalnych. Spotkanie to pokazało, że Chiny zainteresowane są Grenlandią. Podobnie uczyniła Korea Południowa w kwietniu 2012 r., kiedy na czele delegacji na Grenlandię stanął Xu Shaoshi, ówczesny minister ds. ziem i zasobów²⁸. W czerwcu 2013 r. do Danii z trzydniową wizytą przyjechał prezydent Chin Hu Jintao, choć podobno nie rozmawiano o metalach ziem rzadkich. Ale jedno z pierwszych pytań Hillary Clinton podczas jej wizyty na Grenlandii brzmiało: „Co z metalami ziem rzadkich?” Przyjeżdżają tu najważniejsi politycy światowi. Na przykład we wrześniu 2013 r. Grenlandię odwiedził prezydent Korei Południowej Lee Myung-bak, a korporacja Kores (Korean Resources Corporation) zawarła porozumienie z miejscową firmą górniczą Nuna Minerals w sprawie wspólnej eksploatacji metali ziem rzadkich²⁹. Na rynku tych metali, niezbędnych w przemyśle

---

²⁵ tvn24.pl, euobserver.com.

²⁶ D. Degeorges, Grenlandia – nowy potentat na rynku surowców? "EurActiv" 15.07.2013, w: <http://www.euractiv.pl/wersja-do-druku/artukul/grenlandia--nowy-potentat-na-rynku-surowcow-004863>.

²⁷ D. Degeorges, *Denmark, Greenland and the Arctic. Challenges and opportunities of becoming the meeting place of global powers*, Royal Danish Defence College, Copenhagen, 6-9.

²⁸ (an), Grenlandia – nowy potentat na rynku surowców? w: <http://www.euractiv.pl/15-07.2013> (dostęp: 17.03.2014).

²⁹ D. Degeorges, *Greenland and the Arctic: Still a role for the EU*, "EurActiv" 12.07.2013, w: <http://www.euractiv.com/sustainability/greenland-arctic-role-eu-analysis-529282>.

elektronicznym, monopolistą są Chiny. Natomiast koreański Samsung, LG i Hyundai są potentatami w produkcji komputerów, smartfonów, tabletów i innych urządzeń elektronicznych. W tej sytuacji Koreańczycy szukają sposobu na wyrwanie się z zależności od chińskiego monopolisty.

Nie dziwi więc, że poprzedni premier Grenlandii K. Kleist od wielu lat znajdował się pod presją zagranicznych inwestorów i polityków z Unii Europejskiej, Stanów Zjednoczonych i Chin. Za czasów rządów tego polityka wydano ponad 100 koncesji wydobywczych. Sztandarowym projektem, o którym wcześniej wspomniano, miało być uruchomienie wydobycia rud żelaza przez brytyjską firmę London Mining Plc. kosztem 2,3 mld dolarów, i eksport tego surowca do Chin. W pracach niedaleko fiordu Nuuk miało brać udział 2 tys. pracowników sprowadzonych z Państwa Środka. Lokalna społeczność wyraziła przy tym projekcie sprzeciw w wyborach z 2013 r., ponieważ tak duża migracja oznaczałaby aż 4-procentowy wzrost populacji wyspy. Fabrykę aluminium z tysiącem nowych miejsc pracy planuje otworzyć gigant ze Stanów Zjednoczonych – Alcoa Inc., ale Amerykanie wzbudzają mniej obaw kulturowych niż kojarzeni z agresywnymi inwestycjami i ekspansją gospodarczą Chińczycy.

Interesujący jest konflikt interesów między Chinami i Unią Europejską o wpływy na Grenlandii. K. Kleist miał trudności z porozumieniem się z Komisją Europejską. Organizację z Grenlandią łączyło tzw. memorandum zrozumienia, mające gwarantować krajom europejskim dostęp do grenlandzkich zasobów. Grenlandczycy nie byli jednak zadowoleni z przedłużających się negocjacji i przed wyborami Kleist zagroził UE, że kraje Starego Kontynentu niedługo stracą możliwość eksploatacji bogactw naturalnych wyspy. W wyniku biurokratycznych opóźnień na szczeblach UE Grenlandia zawarła szybko i sprawnie podobne porozumienie z Chińczykami. Wobec takich kroków jedyne co mogła zrobić Komisja Europejska, to domagać się ograniczenia chińskiej obecności na wyspie³⁰.

Sama Unia Europejska planuje zacieśnić obustronnie korzystną współpracę z Grenlandią, umożliwiającą łączenie infrastruktury i inwestycji czy budowanie potencjału przy poszukiwaniu i wydobywaniu surowców. Przedstawiciel Komisji Europejskiej w czerwcu 2012 r. w Nuuk podpisał list intencyjny w sprawie współpracy w tej dziedzinie. Unia Europejska jednak jest przy tym powolna, zbiurokratyzowana – i już na samym początku nie jest konkurencyjna wobec reżimu chińskiego, który podejmuje decyzje szybko, nie potrzebuje konsultacji w najważniejszych dla niej sprawach. Unijny Komisarz ds. Przemysłu, Antonio Tajani w czerwcu 2013 r. odwiedził Grenlandię i zabiegał o możliwość wykorzystywania cennych pierwiastków przez unijne firmy. Kroku nie ustępują jednak Chińczycy, którzy

---

³⁰ D. Degeorges, *China in Greenland: A challenge for the European Union*, "EurActiv", 15.06.2012, w: <http://www.euractiv.com/specialreport-rawmaterials/china-greenland-challenge-europe-analysis-513343>.

również prowadzą intensywne negocjacje. Mimo obaw społeczeństwa grenlandzkiego o obecność Chińczyków na Grenlandii, nie zamyka ona sobie stosunków z tym wielkim mocarstwem³¹. Można zauważyć że również Dania rozumie taką politykę Grenlandii. Świadczy o tym choćby spotkanie w Chinach ministra Grenlandii oraz ambasadora Danii. 17 lutego 2014 r. duński ambasador Erik Vilstrup Lorenzen oraz grenlandzki minister spraw zagranicznych Kai Holst Andersen w wywiadzie dla „China Daily” wskazali, że rozpoczęli rozmowy z dwoma chińskimi koncernami o współpracy wydobywczej (koncern miedzi z prowincji Jiangxi). Kai Holst Andersen podkreślił, że jeżeli ta współpraca zakończy się sukcesem, będzie to dobry początek dla poszerzenia współpracy z innymi chińskimi firmami na Grenlandii. Chiny obiecują w zamian dostęp do swojego rynku zbytu dla Danii i Grenlandii oraz współpracę naukowo-badawczą z udziałem Królestwa Danii i Grenlandii³².

W chwili obecnej około 58% firm zaangażowanych w poszukiwanie złóż w Grenlandii pochodzi z Kanady i Australii. Przedsiębiorstwa z UE stanowią tylko 15% (w tym z Danii, Niemiec, Czech i Wielkiej Brytanii). Chociaż firmy europejskie mają trzy czwarte zezwoleń na eksploatację w Grenlandii, posiadają tylko kilka koncesji na poszukiwanie złóż i angażują się w małym stopniu w tego rodzaju działalność (większość koncesji jest w rękach Wielkiej Brytanii, Niemiec i Danii).

Do tego należy dodać doniesienia o uwalnianiu Arktyki spod lodu, co ma w przyszłości ułatwić transport morski. Wolna od lodu powierzchnia wyspy zwiększyłaby się w ciągu 30 lat z 380 do 410 tys. km kw.

Podsumowując, należy zauważyć, że obecnie trudno jest mówić o zyskach z wydobywania złóż na Grenlandii. Jeśli w końcu liczne próby zakończą się powodzeniem, zmieni się ona nie do poznania nie tylko w sensie gospodarczym, politycznym, ale przede wszystkim zmieni się jej rola na arenie międzynarodowej.

Grenlandia na drodze do suwerenności

Najbardziej całościową klasyfikację ról międzynarodowych przedstawił Z.J. Pietraś, wyróżniając kryteria: podmiotowe, przedmiotowe, przestrzenne, czasu, stosunku do rzeczywistości międzynarodowej, hierarchiczności, efektywności roli.

Stosując kryterium podmiotowe, nazywane często kryterium twórcy lub autora roli³³, możemy wyróżnić: role narzucane przez środowisko międzynarodowe oraz wybierane przez państwo zgodnie z własnymi interesami, z uwzględnieniem sytu-

---

³¹ *Greenland rejects EU request to limit rare earths exports*, „EurActiv” 15.01.2013. w: <http://www.euractiv.com/sustainability/greenland-rejects-eu-request-lim-news-517057>.

³² Z. Ningzhu, *Bigger Chinese role sought in the Arctic*, w: http://news.xinhuanet.com/english/china/2014-02/18/c_133123759.htm (dostęp: 16.03.2014).

³³ J. Frankel, *Contemporary International Theory and the Behavior of States*, London 1973, s. 83-84.

acji międzynarodowej. Opierając się na nich należy stwierdzić, że właściwie te role narzucane są Grenlandii z zewnątrz od zamierzchłych czasów aż do dnia dzisiejszego. Już w 982 r. ne wraz z przybyciem Eryka Rudego, który został wygnany z Islandii za morderstwo, Europejczycy zaczęli opanowywać Grenlandię, dając początek osadzie Brattahlid (dzisiejsze Qassiarsuk). Stała się ona na długie lata centrum osadnictwa wyspy (zw. Wschodnia Kolonia)³⁴. Kolejny okres w dziejach (wiek XII i XIII) potwierdza wywieranie wpływu na Grenlandię przez Norwegów. Rozwój handlu między Grenlandią a Islandią oraz Grenlandią i Norwegią przyczynił się do wysunięcia roszczeń właśnie przez Norwęgę. W efekcie w 1261 r. Grenlandia uznała zwierzchność norweskiego króla. Położyło to kres wolnemu handlowi – od tego czasu był on objęty królewskim monopolem, a król ściśle określał liczbę statków, które mogły odwiedzać Grenlandię i Islandię. Przez następne 250 lat Grenlandia nie była obiektem zainteresowania Europy. Z powodu bogactwa wód przybrzeżnych wyspę odwiedzali jedynie wielorybnicy – głównie Anglicy i Szkoci.

Nowy okres w historii Grenlandii nastąpił dopiero w XVIII w. W 1721 r. na Grenlandię wyruszyła duńsko-norweska ekspedycja pod kierownictwem Hansa Egede m.in. w celu nawiązania kontaktów z wcześniejszymi kolonizatorami wyspy. W jej wyniku powstała nowa kolonia o nazwie Godthåb (Dobra Nadzieja) – dzisiejszy Nuuk. Wyprawa zapoczątkowała nowy etap w historii Grenlandii. Wraz z rozpoczęciem kolonizacji Duńczycy rozpoczęli okres izolacji wyspy od obcych (nieduńskich) wpływów, m.in. w zakresie handlu i osiedlania się. Etap ten trwał w zasadzie do 1953 r., w którym to Grenlandia stała się częścią Danii.

Na uwagę zasługuje również epizod z czasów II wojny światowej, kiedy strefa wpływów na Grenlandii zmieniła się na chwilę. Dnia 9 kwietnia 1941 r. Stany Zjednoczone podpisały traktat międzynarodowy z Danią³⁵. Wówczas widoczne stały się wpływy Kanady oraz Stanów Zjednoczonych, które stale zaopatrywały wyspę w zamian za dostawy kryolitu, na który w czasie wojny był znaczny popyt. Okres ten pokazuje jak bardzo Grenlandia uzależniona była od wpływów zewnętrznych, przede wszystkim finansowych. Można stwierdzić, że przekuło się to na jej status międzynarodowy również po wojnie, kiedy to komisja lokalnego parlamentu, powołana w 1946 r., zadecydowała o utrzymaniu zależności od metropolii, by w 1953 r. po referendum zostać uznaną za zamorskie terytorium Danii. Taka postawa społeczności „Zielonej Wyspy” mogłaby budzić wątpliwości, gdyby nie fakt, że Grenlandczycy uzależnieni byli od pomocy finansowej ze strony Danii i nie byli w stanie samodzielnie gospodarować.

---

³⁴ E. Roesdahl, *Historia Wikingów*, Gdańsk 1996, s. 231-232.

³⁵ K. Kubiak, *Interesy i spory państw w Arktyce w pierwszych dekadach XXI wieku*, Warszawa 2012, s. 117

Należy przy tym zwrócić uwagę, że wraz ze zwierzchnością polityczną następuje również narzucanie roli w innych wymiarach, m.in. społecznych, środowiskowych, kulturowych. Z jednej strony można było doceniać starania Danii, która prowadziła aktywną politykę pomocową wobec Grenlandii po II wojnie światowej. Poza wsparciem finansowym jednym z wielu przykładów działań były wprowadzane przez Danię programy edukacyjne czy programy medyczne dla społeczeństwa. Aby ułatwić działania programowe zaczęto skupiać ludność w obszarach miejskich, co w efekcie przyczyniło się do wzrostu bezrobocia. Zjawisko to wynikało ze zmiany trybu życia rdzennej ludności, która przez lata utrzymywała się głównie z rybołówstwa oraz łowiectwa i nie potrafiła odnaleźć się w nowej rzeczywistości. Rodziło to nieporozumienia między metropolią a jej terytorium zależnym, w rezultacie przyczyniając się do narastania dążeń niepodległościowych. Jak podkreślał R. Gessain, narzucanie ról Grenlandii przez zachodnie społeczeństwo, „podające się oficjalnie za tolerancyjne, dbałe o innych, mimo zapewnień o swoich dobrych intencjach nadal podąża tradycyjnym szlakiem niezrozumienia, nieposzanowania, destrukcji, unicestwiania kultury małych narodów”³⁶. W swojej ekspansji Zachód rozpowszechniał swoje techniki, idee, wierzenia, mity, doktryny polityczne. Nie odczuwał przy tym wątpliwości, będąc przeświadczonym, że przynosi innym cywilizację. Nie dbał o lud Grenlandii, który uznano za jeden z najlepszych przykładów inteligentnego i skutecznego przystosowania się człowieka do najsurowszych warunków naturalnych, a z drugiej strony o naród, o wysokiej kulturze, niewiele znaczący liczbą swoich obywateli, ale wielki „przez swój demokratyczny ideał, dbałość o wspólne dobro, altruistyczne dokonania, doskonałość wyposażenia socjalnego, stałą troskę o sprawy ludzkie, zastanawiający się uczciwie i sumiennie nad swoim cywilizacyjnym dziełem w zamorskiej Grenlandii”³⁷.

Obawy mieszkańców wzrosły wraz z przystąpieniem Danii do Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej. Władze wyspy zaczęły domagać się wtedy większej reprezentacji w parlamencie duńskim. W rezultacie tych starań w 1979 r. udało im się uzyskać wewnętrzną autonomię. Kolejnym krokiem było wystąpienie Grenlandii z Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej w 1985 r. Głównym problemem był brak akceptacji dla wspólnej polityki w obszarze rybołówstwa. W tym samym czasie powstała flaga wyspy, a duńskie nazwy zaczęto zamienić na inuickie, zgodne z tożsamością mieszkańców. Wydarzenia te sprawiły, że od 1985 r. Grenlandia ma status zamorskiego terytorium stowarzyszonego, a jej relacje z Unią regulują odrębne porozumienia. Do najważniejszych uregulowań należy zaliczyć umowę o rybołówstwie z 1985 r. (wielokrotnie modyfikowaną w następnych latach), która np. określa opłaty za udostępnianie łowisk rybakom z państw Unii Europejskiej, z dru-

---

³⁶ R. Gessain, *Ammassalik, czyli cywilizacja obowiązkowa*, Warszawa 1978, s. 5.

³⁷ *Ibidem*, s. 6.

giej strony zezwala na bezcłowy import przetworów rybnych na rynek Unii Europejskiej.

Wzrost aktywności autonomistów można było zaobserwować po opublikowaniu raportu zawierającego informacje na temat znacznych złóż ropy naftowej na północno-wschodnim wybrzeżu³⁸. Jak wskazuje R.M. Czarny³⁹ na podstawie amerykańskiego Geological Survey „złoża ropy są tak duże (...), że na północny wschód od wyspy znajduje się 31,4 mld baryłek” tego cennego surowca. Złoża te są motorem napędowym działań na rzecz niepodległości.

W 2008 r. Grenlandia żyjąca z dotacji Danii ponownie zdecydowała o swojej przyszłości. 25 listopada tego roku odbyło się referendum w sprawie rozszerzenia autonomii wyspy. Frekwencja wyniosła aż 71,96%, tj. do urn przybyło ok. 39 tys. ludzi z osiemdziesięciu miejscowości. Społeczeństwo opowiedziało się za zwiększeniem swoich suwerennych praw aż w trzydziestu obszarach, m.in. sądownictwie czy polityce morskiej. Jak stwierdził szef lokalnego rządu, Hans Enoksen, odnosząc się do starań o niepodległość: „Grenlandia otrzymała mandat, by pójść dalej”⁴⁰. W trakcie głosowania 75% Grenlandczyków opowiedziało się na „tak” dla decydowania o sobie. Najważniejszą sprawą było otrzymanie prawa do kontrolowania zasobów naturalnych, w tym: ropy naftowej, gazu, diamentów, uranu, cynku i ołowiu. W gestii Danii pozostały nadal sprawy związane z polityką zagraniczną i obronną⁴¹. Jak podkreślał jeszcze w 2002 r. A.F. Rasmussen, Królestwo Danii było gotowe do włączenia Grenlandii w decydowanie o sprawach bezpieczeństwa i obrony, mające związek z wyspą⁴².

Wybory te zdecydowały nie tylko o tym, że władze wyspy zyskały coraz więcej uprawnień, ale również, że Duńczycy nie będą mogli zagarniać w całości zysków uzyskiwanych z eksploatacji złóż surowców naturalnych.

---

³⁸ A. Bishop, C. Bremner, A. Laake, P. Parno, G. Utskot, *Petroleum Potential of the Arctic: Challenges and Solutions*, „Oilfield Review Winter”, 2010/2011: 22, no. 4. Zob. również M. Tomala, *Status Grenlandii w świetle zmian klimatycznych*, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego” vol. 8, nr 1, 2014, s. 107-120.

³⁹ R.M. Czarny, *Dylematy energetyczne państw regionu nordyckiego*, Kielce 2009, s. 136-137.

⁴⁰ (amk), *Grenlandia za rozszerzeniem autonomii*, „Rzeczpospolita”, 26.11.2008.

⁴¹ Dania podejmuje działania oszczędzające do utrzymania Grenlandii w ramach jedności Królestwa. Jednym z argumentów może być właśnie polityka bezpieczeństwa. T. Brańka, *Znaczenie Grenlandii w polityce Danii oraz we współczesnych stosunkach międzynarodowych*, M. Łuszczuk (red.), *Arktyka na początku XXI wieku. Między współpracą a rywalizacją*, Lublin 2013, s. 482-484; podkreśla, iż utrzymywanie Grenlandii jest dla Danii korzystne z racji zmniejszonej o 1% składki członkowskiej w NATO – co daje oszczędność w okresie 1976-1989 30 bln DKK.

⁴² *Prime Minister Andres Fogh Rasmussen's Address at the Opening of Session of the Folketing*, 01.10.2002, w: http://www.stm.dk/_p_12781.html.

21 czerwca 2009 na mocy przeprowadzonego rok wcześniej referendum Grenlandczycy stali się w oczach społeczności międzynarodowej odrębnym narodem, a język grenlandzki (*kalaallisut*) został oficjalnym językiem urzędowym dla 57 tys. społeczności. Status odrębnego narodu oznacza w prawie międzynarodowym takiego uczestnika stosunków międzynarodowych, który ma charakter przejściowy. Należy podkreślić, że dla przyszłych starań o niepodległość szczególne znaczenie ma zapis uznający Grenlandczyków za naród posiadający prawo do samostanowienia.

Wraz ze wzrostem uprawnień na rząd nałożone zostały nowe obowiązki, oznaczające wzrost wydatków rządu 300 mln koron, a stworzenie autonomicznej policji, sądów, więziennictwa – 200 mln koron. W tym samym czasie Dania zobowiązywała się do przekazania Grenlandii 3,2 mld koron duńskich rocznie, stanowiących 60% budżetu wyspy oraz z zysków z wydobywania surowców – 75 tys. przypadnie Grenlandii, a resztą zysków podzielią się po połowie, dopóki Danii nie zostanie zrekompensowana całość dotacji⁴³. Lokalny rząd zyskał prawo do kontrolowania zasobów naturalnych wyspy, co może przyczynić się w przyszłości do uniezależnienia się od duńskich subsydiów.

W kontekście dążenia do niepodległości Grenlandii, istotne jest stanowisko Królestwa Danii w tej sprawie. Jak podkreślał A. F. Ramussen, po 25 latach obowiązywania Aktu autonomii należy poszukiwać nowej platformy współpracy. Mimo wspólnych korzeni, historii, jakie łączą oba narody, Rasmussen podkreślił, iż to właśnie Grenlandczycy mają prawo zdecydować o swoim statusie oraz o drodze ku niepodległości⁴⁴.

Podsumowanie

Występowanie poszczególnych rodzajów ról międzynarodowych na Grenlandii determinowana jest uwarunkowaniami polityki zagranicznej. Efektywność tych ról zależy od wielu różnego rodzaju współzależności występujących między nimi. Powyższa analiza pozwala wysunąć tezę, że w tym przypadku Grenlandia w 2009 r. zaczęła zmieniać się z aktora, któremu narzucane są role przez środowisko międzynarodowe, na podmiot, który w przyszłości może być decydującym w swojej sprawie. Nie bezzasadne może być również stwierdzenie, że dzięki możliwości wydobywania surowców przez Grenlandię może stać się ona w przyszłości podmiotem, który sam będzie narzucał innym role międzynarodowe. Aby poradzić sobie z rosnącym międzynarodowym zainteresowaniem, jednym z najważniejszych wyzwań jest rozwój

---

⁴³ (b.a.), *Autonomia dla Grenlandii*, „Rzeczpospolita” 21.06.2009.

⁴⁴ *Prime Minister Andres Fogh Rasmussen's Address at the Opening of Session of the Folketing*, 01.10.2002, w: http://www.stm.dk/_p_12781.html

i wykorzystanie swojego potencjału. Można zatem wskazać na potencjalne szanse i zagrożenia Grenlandii, wynikające z jej ról międzynarodowych:

- oceniając potencjał surowcowy, geolodzy podkreślają, że na Grenlandii znajdują się jedne z największych na świecie zasobów różnorodnych surowców. Z powodu ocieplenia klimatu dostęp do nich stanie się tańszy i łatwiejszy – pozwoli to w konsekwencji wykorzystać szansę rozwoju gospodarczego Grenlandii, tak że w przyszłości może stać się suwerennym państwem, niezależnym od dotacji Danii.
- odnosząc się natomiast do orientacji oportunistycznej, Grenlandia powinna dywersyfikować państwa, pod względem pochodzenia inwestycji zagranicznych. Można przypuszczać, że wielkie projekty na Grenlandii będą w dużej mierze finansowane przez państwa azjatyckie (groźba monopolizacji zarządzania zasobami rzadkimi). Stąd płyną zagrożenia kulturowe, cywilizacyjne. Istnieje zatem potrzeba wzmocnienia na Grenlandii stosunków politycznych z jej najbliższymi sąsiadami – państwami nordyckimi, Unią Europejską, Kanadą i Stanami Zjednoczonymi.

Bibliografia

- (b.a.), *Autonomia dla Grenlandii*, 21.06.2009, w: <http://www.rp.pl/artukul/323286.html>.
- (b.a.), *Pierwsze złoża ropy i gazu odkryte na Grenlandii podsycają nastroje separatystyczne w tym kraju*, „Forsal” 04.03.2014.
- (b.a.), *Zmiany klimatu a tereny podbiegunowe*, w: http://www.wwf.pl/co_robimy/klimat_glowna/zmiany_klimatu/zmiany_klimatu_a_tereny_podbiegunowe/.
- 2013 Statistical Yearbook*, w: <http://www.stat.gl/dialog/main.asp?lang=en&version=&sc=SA> (dostęp: 20.03.2014).
- Bartosiewicz P., *Zagadnienie ról międzynarodowych państw internacjologii*, „Polityka i Społeczeństwo” 2007, nr 4.
- Bielecka M., *Role międzynarodowe państwa*, w: red. R. Zięba, *Wstęp do teorii polityki zagranicznej państwa*, Toruń 2004.
- Brańka T., *Znaczenie Grenlandii w polityce Danii oraz we współczesnych stosunkach międzynarodowych*, M. Łuszczuk (red.), *Arktyka na początku XXI wieku. Między współpracą a rywalizacją*, Lublin 2013, s. 482-484
- Czarnecki M., Kublik A., *Grenlandia po wyborach otworzy złoża metali ziem rzadkich*, „Gazeta Wyborcza” 2013 w: http://wyborcza.biz/biznes/1,101562,13556869,Grenlandia_po_wyborach_otworzy_zloza_metali_ziem_rzadkich.html#ixzz2vkReNrnE
- Cziomer E., Zyblikiewicz L., *Zarys współczesnych stosunków międzynarodowych*, Warszawa–Kraków 2000.

- Degeorges D., *China in Greenland: A challenge for the European Union*, "EurActiv" 15.06.2012, w: <http://www.euractiv.com/specialreport-rawmaterials/china-greenland-challenge-europe-analysis-513343>.
- Degeorges D., *Greenland and the Arctic: Still a role for the EU*, "EurActiv" 12.07.2013, In: <http://www.euractiv.com/sustainability/greenland-arctic-role-eu-analysis-529282>
- Degeorges D., *Grenlandia – nowy potentat na rynku surowców?* "EurActiv" 15.07.2013, w: <http://www.euractiv.pl/wersja-do-druku/artykul/grenlandia--nowy-potentat-na-rynku-surowcow-004863>.
- Frankel J., *Contemporary International Theory and the Behavior of States*, London 1973.
- Gessain R., *Ammassalik, czyli cywilizacja obowiązkowa*, Warszawa 1978.
- Greenland in Figures*, w: <http://www.stat.gl/publ/en/GF/2013/pdf/Greenland%20in%20Figures%202013.pdf>.
- Greenland rejects EU request to limit rare earths exports*, "EurActiv" 15.01.2013. w: <http://www.euractiv.com/sustainability/greenland-rejects-eu-request-lim-news-517057>.
- Hansen S.H., Pedersen L.C., Vilsgaard K.D., Nielsen I.E., Hansen S.F., *Environmental and Ethical Aspects of Sustainable Mining in Greenland*. "Journal of Earth Science and Engineering" No 3, 2013.
- Holsti K. J., *National Role Conceptions in the Study of Foreign Policy*, w: S. Walker (ed.), *Role Theory and Foreign Policy Analysis*, Durham 1987.
- http://assets.worldwildlife.org/publications/399/files/original/Global_Arctic_Programme_fact_sheet.pdf?1345754259.
- <http://www.greenland.com/en/about-greenland/kultur-sjael/sprog.aspx>).
- http://wyborcza.biz/biznes/1,101562,13556869,Grenlandia_po_wyborach_otworzy_zloz_a_metali_ziem_rzadkich.html#ixzz2vkReNrmE.
- Kostecki W., *Polityka zagraniczna. Teoretyczne podstawy badań*, Warszawa 1988.
- Kukułka J., Zięba R., *Ewolucja międzynarodowej roli Polski odrodzonej*, „Studia Nauk Politycznych” nr 4, 1981.
- Maxwell B., *Arctic Climate: Potential for Change under Global Warming*, R.L. Jefferies, J.F. Reynolds, G.R. Shaver, J. Svoboda, (ed.) *Arctic Ecosystems in a Changing Climate. An Ecophysiological Perspective*, California 1992.
- Neumann A., *European Interests as regards Resource Exploitation in the Arctic: How Sustainable are European Efforts in this regard?* "The Yearbook of Polar Law" IV, 2012.
- Newman H.R., *The mineral Industries of Denmark, Faroe Island and Greenland*, "U.S. Geological Survey Minerals Yearbook 2010".
- Ningzhu Z., *Bigger Chinese role sought in the Arctic*, w: http://news.xinhuanet.com/english/china/2014-02/18/c_133123759.htm.
- Nyvold M., *Banner oil exploration year possible in 2013*, "Oil & Minerals" Issue 4, 2012.
- Pierwsze złoża ropy i gazu odkryte na Grenlandii podsycają nastroje separatystyczne w tym kraju*, „Forsal” 04.03.2014.
- Prime Minister Andres Fogh Rasmussen's Address at the Opening of Session of the Folketing*, 01.10.2002, w: http://www.stm.dk/_p_12781.html.
- Rasmussen M. V., *Greenland Geopolitics: Globalisation and Geopolitics in the North*, Copenhagen, 2013, In: <http://nyheder.ku.dk/groenlands-naturressourcer/rapportog>

baggrundspapir/ Greenland_Geopolitics_Globalisation_and_Geopolitics_in_the_New_North.pdf.

Szwed K., *Autonomie duńskie na drodze do uzyskania niepodległości*, „Ius et Administratio”, no 2, 2013.

tvn24.pl, euobserver.com

Walker S., *Descriptions of Foreign Policy Role Orientations*, w: *Role Theory and Foreign Policy Analysis*, Durham 1987.

Wright T. C., *China's New Arctic Strategem: A Strategic Buyer's Approach to the Arctic*, „Journal of Military and Strategic Studies”, Vol. 15 Issue 1, 2013.

Zajac J., *Role międzynarodowe państwa średniego – aspekty teoretyczne*, „Krakowskie Studia Międzynarodowe” 2013, nr 4.

